

Nr 249

Av herr **Hedlund m. fl.**, *angående sänkning av delningstalen för elevantalet inom grundskolan, m. m.*

(Lika lydande med motion nr 322 i Första kammaren)

Beslutet av 1962 års riksdag angående reformering av den obligatoriska skolan medför betydande krav. Tillräckliga resurser måste ställas till förfogande om skolan skall kunna utvecklas i enlighet med de mål som angavs i beslutet. Det krävs också att skolarbetet kan bedrivas under goda betingelser och förutsättningar. Inte minst gäller detta skolans inre arbete, som enligt vår mening har en avgörande betydelse för målsättningens fullföljande. Skall skolan på avsett sätt kunna präglas av individualiserad undervisning och en studieinriktning och -takt lämpad efter envar elevs förutsättningar, av ett befrämjande av envar elevs psykiska förutsättningar och utveckling, av en social fostran, samarbetsträning, lagarbete o. s. v. måste mycket stor vikt läggas vid det inre arbetet.

Ett av de fundamentala spörsmålen i skolans inre arbete är frågan om elevantalet i klasserna. Det är sannolikt att detta inte spelar så stor roll i en s. k. pluggskola, där målet är att bibringa eleverna ett visst kvantum fakta och kunskap. I en skola som vill levandegöra undervisningen och som arbetar med sådana mål som grundskolan blir emellertid förhållandet anorlunda. Skall läraren inom klassens ram kunna individualisera och differentiera undervisningen i enlighet med de olika elevernas förutsättningar under iakttagande av social fostran och personlighetsutveckling, som också hör till skolans uppgifter, är för stora klasser en starkt hämmande faktor. De medger inte den personliga omsorg om eleverna och det hänsynstagande som krävs.

Beslutet angående skolklassernas storlek vid förra årets riksdag måste bland annat ses som en konsekvens av skolbeslutets innebörd i fråga om skolans mål, främst till den del de berörts härövan. Enligt beslutet skall klass eller annan undervisningsavdelning ej omfatta mer än 25 elever på lågstadiet och ej mer än 30 elever på mellan- och högstadierna. För vår del hälsade vi den minskning av klasstorlekarna som beslutet innebar med tillfredsställelse. Vi framhöll dock att de beslutade delningstalen inte fick ses som ett slutmål utan att vissa ytterligare sänkningar av elevantalet per klass borde eftersträvas i skolplaneringen.

Enligt vår mening hade det i och för sig varit önskvärt att en större sänkning av klasstorlekarna hade kunnat beslutas av fjolårets riksdag och

således kunnat tillämpas fr. o. m. innevarande läsår. Det måste dock konstateras att resurserna i nuvarande läge inte räcker för ytterligare sänkning av betydenhet. Både lärartillgången och i viss mån tillgången på skollokaler är otillräcklig. Då en ytterligare sänkning av elevantalet av anförda skäl är angelägen, är det emellertid önskvärt att principbeslut fattas om de framtida delningstalen, så att dessa kan beaktas i skolplaneringen. Skall en ytterligare minskning av klasstorlekarna kunna genomföras inom rimlig tid, krävs nämligen att man målmedvetet inriktar sig härpå, inte minst i fråga om lärarutbildningen. Det måste därjämte beaktas att de delningstal som skall gälla inom en relativt näraliggande framtid givetvis redan nu måste påverka skolplaneringen i fråga om geografisk områdesindelning m. m.

Vid bedömningen av möjligheterna till ytterligare sänkning av delningstalen måste främst beaktas möjligheterna att genom utbildning få tillräcklig lärartillgång samt storleken på de årskullar som kommer att befinna sig i skolålder. Det synes från sådana utgångspunkter, och under förutsättning att strävandena snarast inriktas på det uppsatta målet, vara möjligt att under de första åren av 1970-talet kunna nå en sådan klasstorlek att elevantalet inte överstiger 25 i någon klass. Vi förordar, att skolplaneringen under 1960-talet skall inriktas på en successiv sänkning av elevantalet i klasserna på grundskolans alla stadier så att läsåret 1972/73 ingen klass normalt skall omfatta mer än 25 elever. Beträffande B- och b-klasser innebär vårt förslag, att motsvarande reduktioner skall genomföras under samma tidrymd.

Då som nämnts dessa nya klasstorlekar skall vara vägledande beträffande det elevunderlag som i olika hänseenden utgör utgångspunkten för den geografiska områdesindelningen, får denna förordade reduktion en speciell betydelse i vissa glesbygdsområden. För att inte de minskade kraven på elevunderlag i sådana fall skall minska elevernas valmöjligheter bör en ändring vidtagas även i reglerna för inrättande av linje i årskurs 9. Vi föreslår en kompletterande regel som innebär att linje i årskurs 9 får inrättas då minst 11 elever anmält sig om det sammanlagda elevantalet i årskursen utgör 66—70, då minst 10 elever anmält sig om elevantalet utgör 60—65 och då minst 9 elever anmält sig om elevantalet är 60 eller mindre.

Den ovan förordade minskningen av klassernas storlek skulle givetvis förbättra möjligheterna att upprätthålla en god ordning inom skolan. Såsom framhållits från lärarhåll och av skolöverstyrelsen liksom av särskilda utskottet vid 1962 års riksdag är emellertid särskilda åtgärder för att främja en god ordning mycket starkt befogade.

I sina petita avseende budgetåret 1963/64 har skolöverstyrelsen åter framlagt förslag rörande vissa disciplinfrämjande åtgärder. Förslaget innebär att medel skall ställas till förfogande dels för temporär uppdelning av dis-

ciplinsvåra klassavdelningar, dels till handledning av sådana elever, som enligt gällande bestämmelser ålagts att kvarstanna efter skoldagens slut. Kostnaderna, 1 200 000 resp. 333 000 kronor, kommer enligt skolöverstyrelsen att belasta vederbörande riksstatsanslag först budgetåret 1964/65. Förslaget grundar sig på en utredning utförd av en särskild expertgrupp. Expertgruppen har i skrivelse till skolöverstyrelsen den 20 juni 1962 ånyo aktualiserat frågan och därvid åberopat bl. a. resultatet av en enkät bland lärarna på den obligatoriska skolans olika stadier.

Enligt vår mening är det synnerligen angeläget att åtgärder vidtages i syfte att underlätta lärarnas upprätthållande av god ordning och en tillfredsställande atmosfär i skolarbetet. Såsom särskilda utskottet vid 1962 års riksdag framhöll, är det väsentligt att allmänheten och lärarkårerna inte bibringas den uppfattningen, att statsmakterna inte har något verkligt intresse för lösandet av här berörda problem och de arbetsvårigheter, som kan uppkomma i skolan. Vi föreslår att riksdagen bifaller skolöverstyrelsens framställning i ärendet. Detta beräknas medföra en kostnad för läsåret 1963/64 av ca 1,5 miljon kronor men belastar riksstaten först år 1964/65.

En fullgod undervisning kräver en helhjärtad insats från lärarens sida. Det är därför av vikt att lärarna ej onödigtvis belastas med göromål som inte hör till den egentliga undervisningen, d. v. s. administrativa och andra uppgifter som med fördel kan utföras av annan personal. Skolöverstyrelsen har uppmärksammat detta spörsmål och genom en särskilt tillkallad sakkunnig låtit utföra utredning om hur lärarna skall kunna frigöras från icke kvalificerade uppgifter, så att de mera effektivt kan inrikta sig på väsentliga pedagogiska uppgifter. Utredningen har visat att lärare i betydande omfattning använts för göromål som lika väl eller bättre kan utföras av personal med andra kvalifikationer och till lägre kostnad för statsverket. Till skolans institutioner och till dess bibliotek behövs sålunda dels arbetskraft för vissa förhållandevis kvalificerade uppgifter såsom materialtillverkning, reparationer o. dyl., dels för mindre kvalificerade uppgifter som återställande av materielen efter laborationer, diskning m. m. Dessutom behöver lärarna skrivhjälp och vidare måste uppmärksammas att aktiv pedagogik innebär att lärarna själva i stor utsträckning utarbetar undervisningsmaterial och inte enbart håller sig till läroböcker eller på annat håll färdigställt material. Skolornas rektorsexpeditioner kan i mycket liten utsträckning vara lärarna behjälpliga härvidlag.

Dessa synpunkter och omständigheter som framkommit vid utredningen måste enligt vår mening beaktas. Åtgärder för att minska dessa olägenheter skulle tjäna ett flerfaldigt syfte. Möjligheterna till aktiv pedagogik och effektiv undervisning skulle förbättras och trivselförutsättningarna i arbetet öka. Det måste därjämte uppmärksammas att de lärare som till stor del beröres är en eftersökt arbetskraft inom näringslivet, varför det kan sägas

råda en konkurrens om dessa krafter mellan skola och näringsliv. Inom näringslivet skulle det knappast ifrågakomma att man tar högt kvalificerad arbetskraft i anspråk för uppgifter som till lägre kostnad kan utföras av andra. Det skulle betraktas som misshushållning. Om inte ett liknande betraktelsesätt tillämpas på skolans område är risken uppenbarligen mycket stor att näringslivet får ett övertag i konkurrensen om den arbetskraft, som skolan för närvarande är i synnerligen stort behov av.

Vi förordar att skolöverstyrelsens på den förutnämnda utredningen grundade förslag bifalles av riksdagen. Förslaget innebär att medel till biträdes-hjälp åt lärarna skall utgå vid grundskolans högstadium, realskolor, kommunala flickskolor samt gymnasier med 8 kronor för varje den 15 september närvarande elev samt beträffande gymnasier därjämte med ett fast belopp per skola om 5 000 kronor. Kostnaden härför får för läsåret 1963/64 beträffande grundskolan beräknas till c:a 766 000 kronor, för berörda statliga skolor till drygt 2 miljoner kronor och för högre kommunala skolor till ca 410 000 kronor.

De nu gällande grunderna för delning av klass i slöjdgrupper på grundskolans högstadium är inte tillfredsställande. Slöjdvadning kan således omfatta upp till 20 elever, medan slöjdsalarna i allmänhet är dimensionerade och utrustade för endast 16 elever. Det är givet att ett elevantal som överstiger det antal som slöjdlokalerna är avsedda för måste inverka försvårande på undervisningen. Den ändring i de förutvarande grunderna som tillkommit på senare tid kan inte anses tillfyllest. Bl. a. har skolöverstyrelsen förordat längre gående förbättringar. För vår del är vi av samma uppfattning och förordar att delning av klass vid undervisning i slöjd på mellanstadiet fr. o. m. instundande läsår skall medges om elevantalet överstiger 17. De härför erforderliga medlen torde få utgå ur anslaget Bidrag till driften av folkskolor.

Under hänvisning till det ovan anförda hemställer vi,
att riksdagen måtte

1. uttala att målsättningen för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters planering skall vara en under 1960-talet jämförbar successiv och ytterligare sänkning av delningstalen för elevantalet i klasserna på grundskolans alla stadier, så att läsåret 1972/73 ingen klass normalt skall innehålla mer än 25 elever,

2. med bifall till skolöverstyrelsens framställning om prövning av disciplinfrämjande åtgärder medge att statsbidrag till ändamålet med sammanlagt 1 530 000 kronor må utgå för läsåret 1963/64, varav 1 200 000 kronor för tillfällig uppdelning av klasser och 330 000 kronor för handledning av elever som ålagts att kvarstanna efter skoldagens slut,

3. med bifall till skolöverstyrelsens förslag om inrättande

av särskilda tjänster för lärarbiträden medge att statsmedel må utgå vid grundskolans högstadium, realskolor och kommunala flickskolor med 8 kronor för varje den 15 september närvarande elev och vid gymnasier med *dels* ett fast belopp om 5 000 kronor per gymnasieskola, *dels* ett rörligt belopp om 8 kronor för varje den 15 september närvarande elev, och som följd härav till *Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar* för budgetåret 1963/64 under 8:e huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 2 090 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 255 410 000 kronor, samt

4. besluta att på mellanstadiet medge delning av slöjdgrupp om antalet elever överstiger 17, varvid medel för ändamålet må utgå ur anslaget till *Grundskolor: Bidrag till driften av grundskolor m. m.* under 8:e huvudtiteln.

Stockholm den 24 januari 1963

Gunnar Hedlund

Lars Eliasson

S. G. W. Wahlund

i Sundborn

Gunnar Larsson

Gustaf Svensson

Sven Vigelsbo

i Luttra

i Vä

Per Svensson

Nils G. Hansson

Harald Larsson

i Stenkyrka

i Skegrie

i Hedenäset